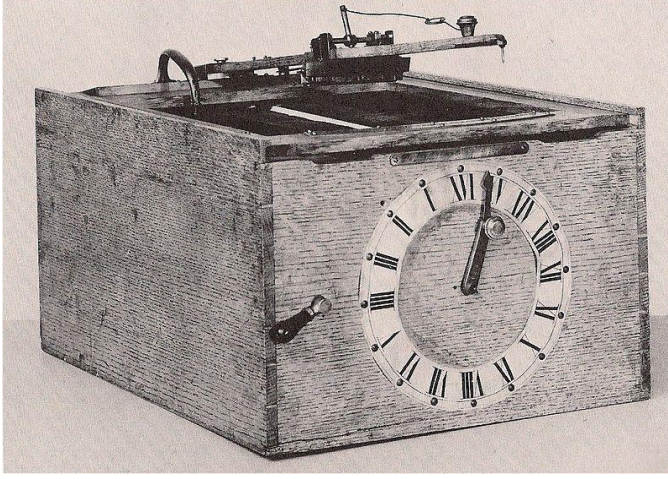

DAKTİLONUN KEŞFİ HABERLEŞMEDE DEVRİM YARATTI

İlk daktilo, körlerin görebilen insanlara mektup yazması için icat edilmişti. Haberleşmeyi hızlandıran daktilolar, bilgisayar devrimi ile müzelere kalktı.

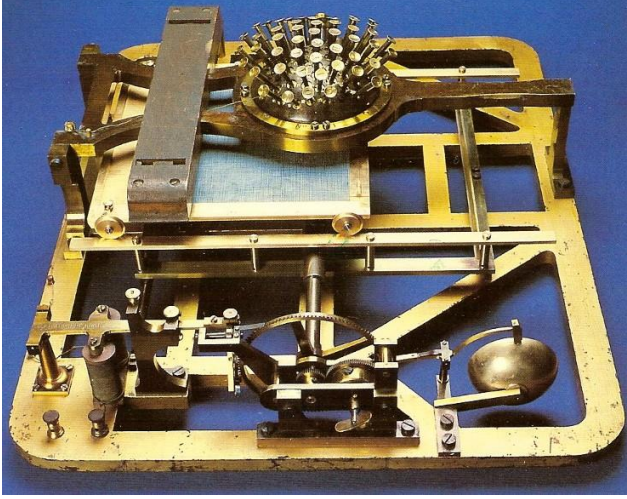

ABD’li W. A. Burt’ün icat ettiği daktilo (1829)

Kör Arkadaşı İçin Daktilo İcat Eden İtalyan

Bilinen ilk daktilo 1714’te İngiliz H. Mill tarafından tasarlanıp patenti alındı. Ancak daktilonun üretilmiş olduğunu gösteren bir kanıt yok. İtalyan mucit P. Turri’nin kız arkadaşı olan Kontes Carolina Fantoni kördü. Mucit Turri, kontesin kendisine mektup yazabilmesi için 1808’de bir daktilo icat etti. Turri, harflerin kağıda basılabilmesi için de karbon kağıdını icat etti. Turri’nin daktilosunun yapısı hakkında bilgi yoktur ancak o daktiloda yazılan mektuplar bulundu. Daha sonra farklı mekanizmalarla çalışan daktilolar yapıldı. İlk daktilolar ilgi görmedi, çünkü elle yazmak daha hızlıydı. Makineler kullanışlı hale geldikçe yaygınlaşmaya başladı. ABD’de W. A. Burt 1829’da küçük ahşap bir kutu şeklindeki daktilosunun patentini aldı. Daktilo tuşlu değildi ama ön kısmında dairesel bir kadran vardı. Harfler öndeki kadranın çevrilmesiyle kağıdın üzerine geliyordu. Daha sonra elle harfin üstüne basılarak yazı yazılıyordu. Çok yavaş olduğundan makineyi satamadı. İtalyan mucit G. Ravizzia, Tuşlu Yazı Makinesi adını verdiği daktilonun patentini 1855’te aldı. Ravizzia, 30 yılda çok başarılı daktilolar geliştirdi. ABD’de satılan “Sholes and Glidden” marka daktilonun kendi daktilosunun taklidi olduğuna inanıyordu ancak şikayet makamı bulamadı. Brezilyalı rahip F. J. Azevedo’nun 1861’de icat ettiği daktilo ahşaptandı. Avusturyalı marangoz P. Mitterhofer de 1867’te başarıyla çalışan ahşap bir

daktilo yaptı. İlk daktilolar ticarileşmedi ancak çoğu icat edildikleri ülkelerde “Dünyanın İlk Daktilosu” olarak sergileniyor.

Danimarkalı rahip R. M. Hansen'in küresel klavyeli daktilosu (1869)

Ticari Amaçla Seri Üretimi Yapılan Daktilolar

Dünyanın satılabilen ilk daktilosunu Hollandalı rahip R. M. Hansen 1865'te icat etti. Daktilo, 1870'te satışa çıktığında yarım küre şeklinde dizilmiş tuşları ile dikkat çekti. Hansen, daktilo ile yazı yazarken geçen süreyi ölçüp harflerin yerini o süreler göre belirledi. Daktiloda kağıdın düzenli hareket edebilmesi için pille çalışan elektromıknatıs kullandı. Daktiloyu sürekli geliştirerek 1875'te çok hızlı hale getirdi. Daktilosu, 1872'de Kopenhag, 1873'te Viyana ve 1878'de Paris'teki sanayi fuarlarında birincilik ödülleri kazandı. Hansen, 1878'de stenograflar için Takigraf adını verdiği özel bir daktilo icat etti. ABD'de tüfek ve dikiş makinesi üreten E. Remington şirketinin 1874'te geliştirdiği ve “QWERT” veya “Q” klavye olarak bilinen daktilo çok meşhur oldu. ABD'li yazar Mark Twain, ABD'de daktilo ile yazılan ilk romanın, Remington ile yazdığı “Tom Sawyer” olduğunu açıklamıştı. İngiliz polisiye roman yazarı Agatha Christie ve Rüzgar Gibi Geçti romanının yazarı Margaret Mitchell de romanlarını Remington daktilosu ile yazdı. Daktilolar bazen kişilerle özdeşleşti. Yazar Ernest Hemingway, romanlarını Royal marka daktilosuyla ayakta durarak yazdı. B. Ecevit, kendisiyle özdeşleşen Erica marka daktilosunu 2003'te ODTÜ Bilim ve Teknoloji Müzesi'ne bağışladı.

**Tüfek üreticisi Remington'un
“Q”klavyeli daktilosu (1874)**

Daktilonun Gelişmesi ve Yok Oluşu

İlk daktilolarda harfler alfabetik sıraya göre diziliydi ve klavyeler hantaldı. Bu nedenle daktiloyla yazmak el yazısından yavaştı. İlk makinelerde sadece büyük harfle yazmak mümkündü. Ardından küçük harfler için ikinci bir klavye eklendi ve harfler kullanım sıklığına göre dizildi. İlk kez 1878’de büyük ve küçük harfleri tek klavye ile yazmak mümkün oldu ve hızlı yazma rekoru kırıldı. İlk modellerde, kağıdı daktilodan çıkarmadan yazıyı okumak mümkün değildi. Bu olanak 1883’te sağlanınca harf hataları azaldı. Daktilo 1910’dan itibaren standartlaştı. Mavi ve kırmızı şeritle yazma olanağı da doğdu. İlk elektrikli daktiloyu Edison geliştirdi. Elektrikli daktilo 1920’de J. Smathers tarafından mükemmel hale getirildi. Kağıtta az yer tutan “i” gibi harfler ile çok yer tutan “m” gibi harfler nedeniyle yazılar düzensiz görünürdü. IBM, 1941’de harfler arasındaki boşlukları dengeleyerek bu sorunu çözdü. Elektrikli daktilolar yazı yazmayı hızlandırdı. IBM elektrikli daktilosuyla dakikada 216 kelime yazan S. Pajunas, 1946’da dünya rekoru kırdı. Daktilonun hızlanması teleks, faks, bilgisayar ve terminallerin gelişmesine ve haberleşme devrimine öncülük etti. IBM, 1961’de farklı harf karakterleriyle yazmayı sağlayan değiştirilebilir küresel kafaları çıkardı. S. Wozniak, ilk Apple bilgisayarını 1975’te yaparken bir elektrikli daktilo klavyesi kullanmıştı. Bazı daktilolar printer ile baskı yapar hale geldi. LCD

ekranlı ve hafızalı daktilolardan sonra 1975'lerde kişisel bilgisayarlar yaygınlaştı. Bilgisayar ve kaliteli yazıcılar nedeniyle daktilo ihtiyacı azaldı. Elektrikli daktilo fabrikaları geri kalmış ülkelere satıldı. Gelişmiş ülkelerde, 2000'li yıllarda sadece bazı kamu kurumlarında daktilo kullanımı sürdü. Afrika ve Hindistan'da elektriksiz bölgelerde mekanik daktilo kullanımı devam ediyor. Elektrikli daktiloların çoğu Brezilya'da üretiliyor.

**İsmet İnönü'nün Mignon marka daktilosu
(ODTÜ Bilim ve Teknoloji Müzesi)**

Daktilolar, 100 yıl boyunca modern yaşamın ayrılmaz parçasıydı. Bilgisayar yaygınlaşınca müzeye kalkan daktiloları, gençler ancak oralarda görüyor.

**Prof. Dr Ural Akbulut
ODTÜ Kimya Bölümü**